فصلنامهٔ علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲

امنیت اجتماعی خانواده و محل سکونت؛ در تهران

باقر ساروخانی*، منیژه نویدنیا**

طرح مسأله: *تحقیق حاضر با تاکید بر متغیر محل سکونت، به مطالعهٔ امنیت اجتماعی خانواده می‌پردازد و میزان برخورداری خانواده‌ها در شرایط فعلی از امنیت اجتماعی را مورد بررسی قرار می‌دهد. امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت شغلی، امنیت عاطفی و امنیت اخلاقی به عنوان ابعادی از امنیت اجتماعی خانواده برآورد گردیده و تفاوت این ابعاد به لحاظ منطقهٔ سکونت مورد مقایسه قرار گرفته است.*

روش: *این تحقیق از نوع پیمایشی است که طی آن با ۴۲۰ خانواده ساکن در منطقه شمال و جنوب تهران مصاحبه شده است. برای تحلیل داده‌ها از آزمون t استفاده شده است.*

یافته‌ها: *یافته‌ها نشان می‌دهد که محل سکونت بر امنیت اجتماعی خانواده اثرات موثر و معنی‌داری دارد. همچنین سطح برخورداری خانواده از امنیت جانی، مالی، شغلی، عاطفی و اخلاقی به نوبهٔ خود تاثیر زیادی بر امنیت اجتماعی به عنوان شاخص ترکیبی از سطوح گوناگون امنیت در اجتماع را نشان می‌دهد.*

نتایج: *امنیت اجتماعی خصلتی تفاضلی، شبکه‌ای، جمعی و ترکیبی دارد و متناسب با محل سکونت خانوارها، این ویژگی‌های دستخوش تغییر می‌شوند.*

کلید واژه‌ها: امنیت اجتماعی، امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت شغلی، امنیت عاطفی، امنیت اخلاقی

تاریخ دریافت: ۸۵/۳/۸ ***تاریخ پذیرش: ۸۵/۹/۲۰***

* دکتر جامعه‌شناس، عضو هیأت علمی دانشگاه تهران <bagher-saroukhani@yahoo.com>

** دکتر جامعه‌شناس، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

مقدمه

امنیت [Security] از ریشهٔ لاتین securus است که در لغت به معنای «نداشتن دلهره و دغدغه» است. بنابراین معنای لغوی امنیت، "رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین، ضامن است" (ماندل، ۱۳۷۹: ۴۴).

در واقع، "امنیت یعنی رفع خطر و رفع خطر یعنی استفادهٔ بهینه از فرصت. بنابراین باید چنین نتیجه گرفت که امنیت دارای دو عنصر اساسی تهدید و فرصت است و برقراری امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌هاست" (خلیلی،۱۳۸۱: ۴۲۸). به این ترتیب، امنیت شامل دو وجه است؛ در وجهی تحقق امنیت در گرو «نبود خطر» است و در وجه دیگر «کسب فرصت‌ها و تضمین منافع و ارزش‌ها».

بر این منوال، امنیت اجتماعی خانواده عبارت است از حفظ حریم زندگی خانوادگی از خطرات و تهدیدات، همچنین ارتقاء سطح زندگی خانوادگی با اتخاذ تدابیری جهت کسب فرصت‌های زندگی. در اینجا "خطرات و تهدیدات به کلیه مخاطراتی اطلاق می‌شود که در روابط گرم و عاطفی، صمیمی و محبت‌آمیز خانواده اختلال ایجاد نماید و احساس نزدیکی و همدلی میان آنان را از بین ببرد" (چلبی، ۱۳۷۵: ۷۰). در واقع، حراست و نگهداری از احساس «مایی» خانواده ریشه در حفظ روابط گرم، عاطفی و صمیمانه میان افراد دارد.

حال برای حفظ این روابط چهره به چهره و محبت‌آمیز و پا برجا ماندن احساس «مایی»، لازم است خانواده به پشتوانهٔ عینی و واقعی برای دفع خطرات و کسب فرصت‌ها مجهز شود.

با در نظر داشتن این تعریف از امنیت اجتماعی خانواده، واقعیت اجتماعی آن در خانواده‌های ساکن شهر تهران مورد تحلیل و تبیین قرار گرفته است. برای این منظور پس از طرح الگوی نظری، فرضیه‌های منتج از آن، از آزمون t استفاده شده است.

۱) بیان مسأله

امنیت اجتماعی مفهومی است که در جامعه‌شناسی به آن پرداخته نشده و حوزهٔ تعریف آن با مفهومی چون نظم اجتماعی، همبستگی اجتماعی آن‌چنان درهم آمیخته، که برخی را اعتقاد بر آن است که امنیت اجتماعی همان نظم یا همبستگی اجتماعی است. این امر علاوه بر غفلت از درک صحیح مفهوم امنیت اجتماعی باعث گردیده که به امنیت چونان یک مفهوم جداگانه نگریسته نشود. بنابراین، لازم است از دیدگاه جامعه‌شناسی به ایدهٔ امنیت اجتماعی نظر کرده و چارچوب تحلیل نظری در باب آن فراهم گردد.

از سوی دیگر، مفهوم امنیت اجتماعی همچون سایر مفاهیم، در حوزهٔ علوم اجتماعی حالت گسترده‌ای دارد و روی نقطه خاصی متمرکز نیست. به همین جهت ارائهٔ نظریات کلی و کالبد شکافی مفهوم امنیت اجتماعی به تنهایی کافی نیست و غور و بررسی مفهوم امنیت اجتماعی نیازمند تحدید آن به حوزهٔ خاصی از شرایط واقعی است که برای این منظور «خانواده» در نظر گرفته شده است، چرا که خانواده در بین تمامی نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های اجتماعی نقش و اهمیتی خاص و بسزا دارد. چنان‌که هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند ادعای سلامت کند اگر از خانواده‌هایی سالم برخوردار نباشد و هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند ادعای امنیت کند، اگر خانواده از امنیت بهره‌مند نباشد (ساروخانی، ۱۳۷۵: ۱۱).

از این‌رو، خانواده برای اعمال کارکردهایش نیازمند امنیت اجتماعی است. چراکه جامعهٔ جدید، شهرنشینی گسترده و گزلشافتی شدن حیات اجتماعی، موجبات بروز کاستی در خانواده را فراهم آورده است و خانواده در معرض خطرات و زیان‌های عدیده‌ای قرار گرفته است، به‌گونه‌ای که امنیت مالی خانواده با افزایش دزدی‌ها، تنوع فنون و شیوه‌های سرقت، سارقان مسلح در بحران قرار دارد. همچنین جامعهٔ جدید شهری، تراکم و تکاثر جمعیت در آن، همراه با تحرک بی‌سابقهٔ جغرافیایی، موجبات تنهائی، غربت انسان‌ها را درون توده‌های انبوه فراهم آورده است و اعضای خانواده دچار کمبود سرمایهٔ عاطفی در حوزهٔ ارتباطات شده‌اند، به طوری که آسیب‌ها، آفت‌ها و بحران‌ها امنیت عاطفی اعضای خانواده را به مخاطره انداخته است.

از سوی دیگر، عدم تناسب فرصت‌های شغلی، نه تنها امکان بازیابی شغلی را کاهش داده است، بلکه خطر امحاء فرصت‌های موجود را نیز فراهم آورده است و خانواده با دغدغه و تشویش شغلی افراد خویش دست به گریبان است. در ثانی، شهرنشینی، خطرات جانی بسیاری را رقم زده است. انواع بیماری‌ها، انواع تصادفات و صور گوناگون تجاوز به جان افراد موجبات بروز نگرانی‌های بسیار در حیات را فراهم ساخته است. در حوزهٔ اخلاق نیز چنین است. جامعهٔ در حال گذار در برخورد با مدرنیتهٔ رسانه‌ای و ناقص دچار عوارض شی سروری، لذت‌گرایی و اشکال گوناگون آنومی در حوزهٔ ارزش‌هاست. بنابراین، خانواده در ابعاد امنیت جان، مال، شغل، امنیت عاطفی و اخلاقی، آسیب‌پذیر گشته است.

چنان‌که ملاحظه می‌گردد، این ابعاد وجوه مختلف امنیت اجتماعی هستند که از برآیند آنان امنیت گروه‌های اجتماعی، از جمله خانواده تأمین و تضمین می‌گردد. به این ترتیب، برای دستیابی به چارچوب تحلیلی در خصوص امنیت اجتماعی خانواده‌گریزی جز توجه به ابعاد گوناگون امنیت در خانواده نیست.

بر این اساس، تحقیق حاضر به ایدهٔ امنیت اجتماعی خانواده نظر داشته و ابعاد گوناگون آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. با در نظر داشتن آن‌که برای دستیابی به چارچوب امنیت اجتماعی خانواده نیازمند تعیین سهم عوامل متعدد هستیم، در این مقاله تنها به تاثیر منطقهٔ سکونت بر امنیت اجتماعی خانواده در کل و ابعاد گوناگون آن پرداخته شده است.

۲) چارچوب نظری

بنابر نظر کلوآرد بر پایهٔ تئوری "Differential Association"، وقتی ابزار و امکانات معمول و مورد نیاز یکسان توزیع نشود، و برخی در شرایط بهتر قرار گیرند و برخی با عدم امکان دستیابی به وسائل و امکانات مواجه باشند، احتمال ارتکاب جرم افزایش می‌باید (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۵۲) و این امر به ناامنی منجر خواهد شد، همچنین به استناد تئوری آنومی دورکیم، محل زندگی یا محل سکونت در بروز شرایط جرم‌زدا یا همان امنیت دخیل است. بنابراین، منطقهٔ سکونت، بر روی امنیت اجتماعی خانواده تاثیر می‌گذارد.

براساس نظریهٔ فشار اجتماعی که رفتارهای انحرافی را نتیجهٔ فشارهائی می‌داند که بعضی از مردم را وادار به کج‌روی و بروز ناامنی می‌کند، تأثیر شرایط محیطی بر روی ابعاد امنیت اجتماعی یعنی امنیت جانی، امنیت مالی و غیره یکسان و یک جهت نیست. در این زمینه، مرتون استدلال می‌کند که ساکنان مناطق محروم اغلب به دلیل نوع تربیت، یادگیری و تجربهٔ زیاد ناکامی، رفتارهای خشونت‌آمیز بیشتری از خود نشان می‌دهند (بدار و دیگران، ۱۳۸۰: ۲۲۲) و به همین دلیل در معرض زد و خورد، درگیری و دعوای بیشتری بوده و با خطرات و آسیب‌های جانی بیشتری مواجه هستند (ستوده، ۱۳۸۱: ۷۳-۷۷) و از این‌رو، امنیت جانی کمتری دارند.

از سوی دیگر، "این وضعیت برای گروه‌های بزهکار منافع مشترکی ایجاد نموده و رفتارهای آنان را تقویت می‌نماید و امنیت منطقه‌ای را تابعی از رفتارهای خودمختارانهٔ نسبی چنین گروه‌هایی قرار می‌دهد" (ساترلند؛ به نقل از شیخاوندی، ۱۳۷۹: ۶۳). همچنین چون افراد بزهکار اغلب ساکن مناطق محروم هستند (کالهوم، ۱۹۶۲) میزان رفتارهای ناهنجار آشکار که مخل امنیت جانی افراد منطقه گردد، مانند مزاحمت، ترساندن و غیره بیشتر دیده می‌شود (نیومن، ۱۹۷۲). به همین دلیل مناطق را می‌توان به حسب وجود یا عدم چنین شبکه‌های بزهکاری و نوع رفتارهای اهالی، از جهت برخورداری از امنیت جانی ساکنان منطقه دسته‌بندی نمود (هریس: ۱۹۷۴). پس می‌توان استدلال کرد که هرچه از مناطق محروم به سوی مناطق مرفه پیش می‌رویم، تأمین امنیت جانی ساکنان منطقه بیشتر امکان‌پذیر می‌گردد.

اما این امر در مورد سایر ابعاد امنیت اجتماعی صادق نیست؛ چنان‌که در مناطق مرفه به دلیل وجود ثروت و منابع مالی فراوان، تعداد سرقت‌ها بیشتر بوده (دنیس: ۱۹۷۷) و امنیت مالی منطقه پایین‌تر است. همچنین، انسان‌ها در پی مقایسهٔ اجتماعی و احساس محرومیت نسبی[1] نیاز شدید احساس می‌کنند و بر آن خواهند شد که به هر طریقی به اهداف و ارزش‌ها (مثلاً کالاهای جدید) دست یابند و نتیجهٔ این امر، بالا رفتن رفتارهای نابهنجاری

1. Relative Deprivation

چون دزدی است که موجب ناامنی مناطق مرفه می‌شود.

اما به جهت همین غنای مالی، بر طبق نظر مارکس، دغدغهٔ شغلی و نگرانی از بیکاری در طبقهٔ مرفه کمتر دیده می‌شود (توسلی، ۱۳۷۵: ۸۴-۸۷) و با فرض شرایط یکسان اشتغال، افراد مناطق مرفه از امنیت شغلی بالاتری بهره‌مند می‌باشند. بنابراین، تاثیر منطقهٔ سکونت بر ابعاد امنیت اجتماعی خانواده یکسان نیست و به حسب مقتضیات خانواده تفاوت می‌پذیرد.

از دیدگاه پارک و سالتز، ساکنان مناطق محروم اغلب به دلیل انتخاب محدود به روابط خویشاوندی اکتفا می‌کنند و از این طریق هویت‌های اجتماعی در میان آن‌ها شکل گرفته و سازمان می‌یابد. این وضعیت موجب می‌شود که معاشرت‌های شخصی و روابط خانوادگی تقویت گردد (سالتز، ۱۹۶۸؛ به نقل از: دیکنز، ۱۳۷۷: ۷۷). به دلیل وجود چنین پیوندهای تنگاتنگ و نزدیک میان افراد و اعضای خانواده، و مراودات زیاد با خویشاوندان، امنیت عاطفی خانواده‌های ساکن در مناطق قدیمی بالاست؛ در حالی‌که در مناطق جدید شهری، چون به دلیل برخورداری از منابع قادرند شبکه‌های اجتماعی غیرخویشاوندی را توسعه داده و آن را حفظ کنند (فیگوئرا، ۲۰۰۱: ۳۴)؛ ازدیاد روابط غیرشخصی در این مناطق، از ایجاد روابط دوستانه و صمیمانه می‌کاهد که این امر کاهش امنیت عاطفی را به دنبال دارد (شارون، ۱۳۷۹: ۵۲).

بر اساس مدل تحلیلی گیدنز، اعتماد و اطمینان به دیگران، در بستری از روابط اولین در گروه‌های نخستین پدید می‌آید (گیدنز، ۱۳۷۸). همچنین اعتماد و پای‌بندی به اصول اخلاقی و استحکام آن در شرایط گوناگون توسط ضمانت‌های متقن از سوی افراد فراهم می‌شود (گیدنز، ۱۳۷۷). بنابراین، مناطق سنتی که روابط نزدیک و همدلانه خویش را در قالب روابط نخستین حفظ نموده‌اند، در مقایسه با مناطق جدیدتر زمینهٔ مناسبی را برای رشد و توسعهٔ شبکه‌های غیررسمی فراهم می‌کنند و برای ایجاد و استمرار اعتماد و اطمینان مناسب هستند؛ ولی از سوی دیگر، چون بنیان اعتماد با وجود ضمانت اجرای تعهدات فراهم می گردد، پس مناطق مدرن شهری که با آداب رسمی و قوانین و مقررات بیشتر مأنوس هستند (بومن،۱۳۸۰: ۳۵۰-۳۶۶)، می‌توانند تقیداتی را که ضامن امنیت اخلاقی خانواده است تضمین نمایند. بنابراین، می‌توان رابطهٔ منطقهٔ سکونت و امنیت

اخلاقی خانواده را به این شرح بیان داشت: مناطق شهری که بافت سنتی خویش را حفظ نموده‌اند و مناطقی که دارای شبکه‌های رسمی مراودات اجتماعی هستند، احتمالاً نسبت به سایر مناطق از امنیت اخلاقی بیشتری برخوردارند.

نمودار ۱: الگوی تحلیل عوامل مؤثر و پیامدهای امنیت اجتماعی

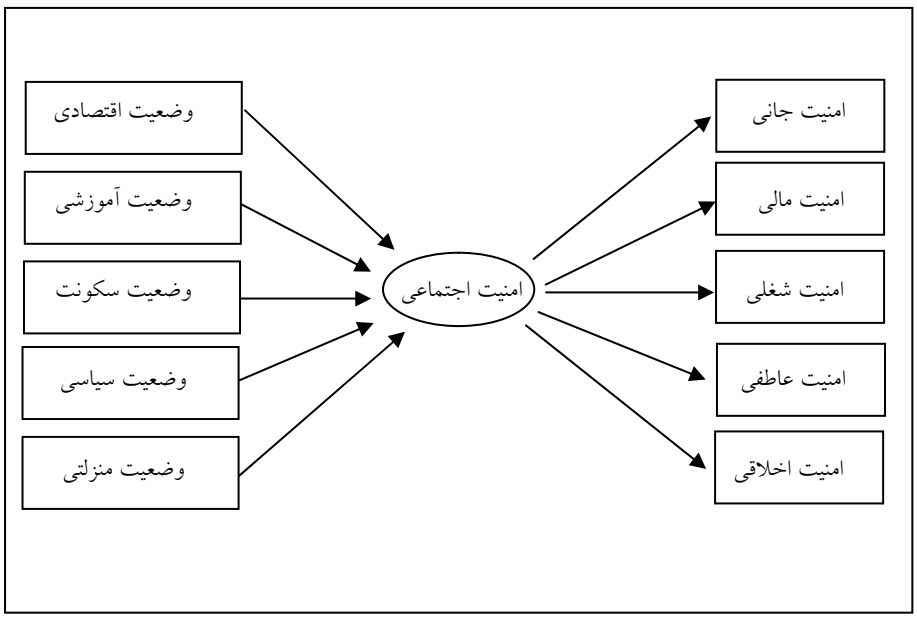

نمودار شمارهٔ ۱ الگوی تحلیلی را نمایش می‌دهد. این الگو از دوبخش الف) عوامل موثر بر امنیت اجتماعی خانواده ب) امنیت اجتماعی و ابعاد آن تشکیل شده است. متغیرهای موجود در مدل در دو بُعد امنیت اجتماعی و شرایط خانوادگی مطرح می‌باشند. امنیت اجتماعی و ابعاد آن به میزان ایمنی‌ای مربوط هستند که خانواده در تبادل با محیط اجتماعی از آن بهره‌مند است و متغیرهای خانوادگی خصایص و ویژگی‌های خانواده را نمایندگی می‌کنند.

۳) فرضیه‌های تحقیق

فرضیهٔ اول: هرچقدر سطح اقتصادی - اجتماعی منطقه افزایش یابد، برخورداری خانواده از امنیت اجتماعی بیشتر است.

فرضیهٔ دوم: هرچقدر سطح اقتصادی - اجتماعی منطقه بالاتر باشد، امنیت جانی خانواده افزایش می‌یابد.

فرضیهٔ سوم: هرچقدر سطح اقتصادی منطقه افزایش یابد، امنیت مالی خانواده کاهش می‌یابد.

فرضیهٔ چهارم: هرچقدر سطح آموزشی و فرهنگی منطقه بالاتر باشد، احتمال تحقق امنیت شغلی خانواده افزایش می‌یابد.

فرضیهٔ پنجم: هر چقدر بافت منطقه قدیمی‌تر باشد، احتمال برخورداری خانواده از ایمنی عاطفی بیشتر است.

فرضیهٔ ششم: هرچقدر سطح تعاملات رسمی در منطقه افزایش یابد، امنیت اخلاقی خانواده کمتر می‌شود.

۴) متغیرهای تحقیق

در این مقاله تنها به تأثیر یک متغیر از شرایط خانوادگی یعنی محل سکونت خانواده بسنده شده است. از سوی دیگر، امنیت اجتماعی خانواده نیز با ابعاد قابل مشاهده و اندازه‌پذیر امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت عاطفی و امنیت اخلاقی مورد ملاحظه است.

امنیت جانی یعنی تضمین جسم و جان افراد در مقابل خطرات و آسیب‌هایی که مانع ادامهٔ حیات آنان شود. در این تحقیق، امنیت جانی توسط شاخص‌های زیر مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است: فرستادن فرزند به مدرسه در مسیر طولانی، تردد با ماشین‌های مسافرکش شخصی در شب، ترک منزل و پرداختن به امور روزانه، قدم زدن در مسیر خلوت، تنها ماندن در خانه.

امنیت مالی برای خانواده عبارت است از تضمین دارایی‌های خانواده از سرقت و دزدی، و اطمینان خاطری که از تأمین نیازهای مادی و مالی خانواده حاصل می‌شود. در

این تحقیق، امنیت مالی توسط شاخص‌های زیر اندازه‌گیری شده است: خالی گذاشتن منزل مسکونی به مدت چند روز، نداشتن دزدگیر و سایر اقدامات امنیتی، در میان گذاشتن ثروت و درآمد خود با دیگران، ترک و رها کردن اتومبیل در خیابان علی رغم اقدامات امنیتی.

امنیت شغلی، این بُعد امنیت اجتماعی صرفاً شامل شرایط و اوضاع و احوالی نیست که افراد نگران از دست دادن شغل خود نباشند، بلکه همچنین باید چشم‌انداز شغلی افراد در روند پیشرفت و ترقی قرار داشته باشد. یعنی افراد ضمن کار و انجام وظیفه و دریافت حقوق و مزد، از امکانات لازم برای بهبود شرایط و پرورش خویش برخوردار باشند. در این تحقیق، امنیت شغلی توسط شاخص‌های زیر مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است: اعمال نظر در کار بدون هراس از دست دادن شغل، اطمینان از ارتقاء شغل، احتمال به‌دست آوردن شغل در مدت کوتاه، اطمینان از ثبات شغلی، نگرانی از رقابت‌های ناسالم شغلی.

امنیت عاطفی یعنی اطمینان از آن‌که دیگران ما را دوست دارند و بود یا نبودمان برایشان اهمیت دارد، دردها و مصائب ما آنان را نیز دچار اندوه و غم می‌کند و مسائلی از این قبیل که در جهان احساس و عاطفه قرار می‌گیرند. در این تحقیق، امنیت عاطفی توسط شاخص‌های زیر مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است: میزان روابط چهره به چهره، همدردی و صمیمیت، عاطفه و محبت.

امنیت اخلاقی عبارت است از تضمین اصول و الگوهای اخلاقی در روابط و مناسبات افراد مانند اعتماد، صداقت، حُسن نیت، سعه صدر، خیرخواهی و غیره. در این تحقیق، امنیت عاطفی توسط میزان مخاطره آمیز بودن شاخص‌های زیر مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است: سپردن سرمایه به فرد دیگری جهت سرمایه‌گذاری، کمک به سرنشینان ماشینی که در شب در خیابان خراب شده یا صدمه دیده است، برقراری ارتباط دوستی با افراد غریبه، انجام معاملات مهم به تنهایی.

۵) روش تحقیق

امنیت اجتماعی متغیر سازه و پیچیده‌ای است. برای اندازه‌گیری امنیت اجتماعی خانواده در کل و ابعاد آن، مقیاس ساخته شده بر مبنای دریافت پاسخگو از امنیت، تنظیم شد، چرا که اصولاً امنیت یک پدیده ادراکی و احساسی است. در واقع، امنیت بیش از آن‌که واقعیتی

بیرونی باشد، ماهیتی ذهنی و گفتمانی داشته. و ارتباط مستقیم با ذهنیت و ادراک مردم از آسیب‌پذیری و تهدیدات امنیتی دارد. به همین جهت، در این تحقیق، برای سنجش امنیت اجتماعی و گونه‌های آن، تنها به شاخص‌های بیرونی اکتفا نشده و توأمان احساس امنیت توسط افراد خانواده نیز مورد ملاحظه قرار گرفته است.

حال از آن‌جا که، امنیت اجتماعی دارای ابعاد گوناگونی است، در این تحقیق، به پنج بُعد شامل امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت شغلی، امنیت عاطفی، امنیت اخلاقی نظر شده است. برای سنجش هر یک از این ابعاد امنیت اجتماعی، سوالات چندگانه و به صورت طیف تنظیم شده، که از برآیند سوالات مرتبط به هر بُعد، می‌توان میزان امنیت را در آن وجه به صورت کمی مشخص نمود. اما در جداول فراوانی، میزان امنیت در قالب «کم، متوسط، زیاد» بیان شده است. در وزن‌پذیری شاخص‌ها نیز از اعتبار صوری[1] استفاده به عمل آمد، ضمن آن‌که کوشش گردید تا از توزیع چندگانهٔ عناصر به دلائل مختلف اجتناب شود. بنابراین، وزن‌پذیری ساده و یگانه عناصر[2] هدف قرار گرفت.

در این تحقیق، برای بررسی از روش پیمایش استفاده شده است. جامعهٔ آماری شامل خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال و جنوب تهران می‌باشد. برای انتخاب مناطق نمونه از میان مناطق بالا و پایین تهران به قید قرعه دو منطقه سه و هجده انتخاب گردید. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برای هر منطقه ۲۱۰ خانواده برآورد گردید. خانواده‌های مورد بررسی هسته‌ای، دارای سرپرست و همسر، در نوبت اول ازدواج، حداقل دارای یک فرزند بودند. پرسش‌نامه‌ها توسط پدر یا مادر خانواده تکمیل گردید. پس از جمع‌آوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی انجام گرفت.

۶) توصیف و تحلیل داده‌ها

چنان‌که اشاره گردید، منطقهٔ سکونت به لحاظ شرایط خاص محیطی که فراهم می‌کند در

1. Formal Validity
2. Uniponder Ability

کم و کیف تهدیدات و خطراتی که آرامش و امنیت افراد را در معرض تهدید قرار می‌دهد، تفاوت ایجاد خواهد نمود. با توجه به اهمیت منطقهٔ سکونت بر امنیت اجتماعی خانواده، رابطهٔ میان منطقهٔ سکونت و ابعاد امنیت اجتماعی تقاطع داده شد تا امکان مقایسه فراهم گردد. جدول فراوانی زیر میزان امنیت جانی، امنیت مالی، شغلی، امنیت عاطفی و اخلاقی خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال و جنوب تهران را نشان می‌دهد.

جدول ۱: ابعاد امنیت اجتماعی بر حسب منطقهٔ سکونت

		شمال		جنوب		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
امنیت جانی	اصلاً	۱۷	۸	۲۵	۱۱	۴۲	۱۰
	کم	۱۳۵	۶۵	۱۴۱	۶۷	۲۷۶	۶۵ /۷
	متوسط	۵۸	۲۷	۴۴	۲۱	۱۰۲	۲۴ /۳
امنیت مالی	اصلاً	۳۹	۱۸	۲۱	۱۰	۶۰	۱۴ /۳
	کم	۱۱۲	۵۳	۴۲	۲۰	۱۵۴	۳۶ /۶
	متوسط	۵۹	۲۸	۱۴۷	۷۰	۲۰۶	۴۹ /۱
امنیت شغلی	اصلاً	۳۴	۱۶	۴۱	۲۰	۷۵	۱۷ /۸
	کم	۴۱	۲۰	۹۹	۴۷	۱۴۰	۳۳ /۳
	متوسط	۱۳۵	۶۴	۷۰	۳۳	۲۰۵	۴۸ /۸
امنیت عاطفی	اصلاً	۱۶	۷	۵	۲	۲۱	۵
	کم	۳۰	۱۵	۹	۴	۳۹	۹ /۳
	متوسط	۱۳۸	۶۵	۹۷	۳۲	۲۰۵	۴۸ /۸
	زیاد	۲۶	۱۲	۱۲۹	۶۲	۱۵۵	۳۶ /۹
امنیت اخلاقی	اصلاً	۴۸	۲۳	۳۹	۱۹	۸۷	۲۰ /۷
	کم	۹۳	۴۴	۹۴	۴۴	۱۸۷	۴۴ /۵
	متوسط	۶۹	۳۳	۶۶	۳۲	۱۳۵	۳۲ /۱
	زیاد	۰	۰	۱۱	۵	۱۱	۲ /۶
جمع		۲۱۰	۱۰۰	۲۱۰	۱۰۰	۴۲۰	۱۰۰

چنان‌که از جدول شمارهٔ ۱ مستفاد می‌گردد، هیچ‌کدام از خانواده‌های ساکن در دو منطقه میزان امنیت جانی را زیاد ارزیابی نکرده‌اند و از خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال، ۲۷درصد میزان امنیت جانی را متوسط، ۶۵درصد کم و ۸درصد اصلاً ارزیابی کرده‌اند؛ در حالی‌که خانواده‌های ساکن در منطقهٔ جنوب ۲۱درصد میزان امنیت جانی را متوسط، ۶۷درصد کم و ۱۱درصد اصلاً ارزیابی نموده‌اند. پس میزان ایمنی جانی در خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال بیشتر از جنوب می‌باشد. با این وجود، تفاوت مختصری میان دو منطقه دیده می‌شود.

خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال از امنیت مالی کمتری نسبت به منطقه جنوب برخوردارند، به‌گونه‌ای که از خانواده‌های ساکن در منطقهٔ جنوب، ۷۰درصد میزان امنیت مالی را متوسط برآورد کرده‌اند، در حالی‌که خانواده‌های منطقهٔ شمال ۲۸درصد امنیت مالی را متوسط برآورد نموده‌اند. البته باید این نکته را در نظر گرفت که بالا بودن میزان امنیت مالی در منطقهٔ جنوب دلالت بر افزایش احساس ایمنی در منطقه ندارد، بلکه افراد این منطقه از جهت مالی در سطح نازل‌تری قرار دارند و به همین نسبت در معرض تهدیدات کمتری مانند سرقت قرار می‌گیرند.

امنیت شغلی در خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال بیشتر از جنوب است. چنان‌که از خانواده‌هایی که میزان امنیت شغلی را متوسط ارزیابی نموده‌اند ۶۴درصد در شمال و ۳۳درصد در جنوب تهران ساکن‌اند. همچنین میزان امنیت شغلی ۲۰درصد خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال کم به‌دست آمده است، در حالی‌که در منطقهٔ جنوب ۴۷درصد را شامل می‌شود. این امر گواه آن است که وضعیت شغلی ساکنان منطقهٔ شمال از ثبات بیشتری برخوردار است.

امنیت عاطفی در خانواده‌های جنوب بیشتر از شمال است. در منطقهٔ شمال میزان امنیت عاطفی در ۶۵درصد خانواده‌ها متوسط برآورد شده است. در منطقهٔ جنوب ایمنی و اطمینان عاطفی در ۶۲درصد خانواده‌ها زیاد به دست آمده است. این نشان می‌دهد که بافت مناطق جنوبی به لحاظ علقه‌های عاطفی هنوز به شدت مناطق شمالی دچار از هم گسیختگی

نشده است و اعضای خانواده به لحاظ روابط چهره به چهره و عاطفی دچار آسیب‌پذیری کمتری هستند.

امنیت اخلاقی بُعد دیگری از امنیت اجتماعی است. یکی از تمایزات اساسی میان حیات انسان و زندگی حیوانات، وجود اخلاقیات در زندگی آدمیان است. انسان علی‌رغم آن که موجودی نیازمند است ولی رفع نیازهای خویش را به هر طریق صواب ندانسته و چه بسا در بسیاری مواقع از تأمین نیاز چشم پوشی نموده است، چرا که شیوه‌های ارضاء آن را نادرست و غیراخلاقی یافته است. اخلاقیات و بایدها و نبایدها با زندگی انسان در آمیخته است و در صورت نقصان یا فقدان آن، حیات آدمی به جنگل قابل تشبیه خواهد بود. بر این اساس، امنیت اخلاقی یکی دیگر از ابعاد امنیت اجتماعی است.

در پرتو آمار به دست آمده، ملاحظه می‌شود، به‌رغم فرضیه‌های قبلی تحقیق، امنیت اخلاقی در دو منطقه تقریباً همسان است با این تفاوت که ۵درصد خانواده‌های منطقهٔ جنوب امنیت اخلاقی را زیاد ارزیابی نموده‌اند که در منطقهٔ شمال گزینه زیاد مورد انتخاب خانواده‌ها قرار نگرفته است. با وجود همگونی نسبی در سایر گزینه‌ها، این امر نشانگر آن است که اعتماد در جنوب نسبت به شمال تهران از قوت بیشتری برخوردار است.

به منظور درک تفاوت معنی‌داری میانگین‌ها در جدول شمارهٔ ۲ آزمون t و درجهٔ آزادی و سطح معنی‌داری آمده است. با توجه به درجهٔ آزادی و سطح معنی‌داری می‌توان گفت میزان امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت شغلی و عاطفی در دو منطقهٔ سکونت دارای تفاوت معنی‌دار می‌باشد. بنابراین نتایج جدول قابل تعمیم به کل جامعهٔ آماری می‌باشد. اما امنیت اخلاقی دارای تفاوت معنی‌داری نیست.

به این ترتیب، می‌توان گفت که منطقهٔ سکونت خانواده‌های تهرانی بر امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت شغلی و عاطفی تاثیری معنی‌داری دارد؛ چنان‌که میزان امنیت مالی در منطقهٔ سکونت جنوب بالاتر از منطقهٔ شمال است. امنیت جانی و امنیت شغلی در منطقهٔ شمال بیشتر از منطقهٔ جنوب است. امنیت عاطفی در منطقهٔ جنوب بالاتر از منطقهٔ شمال است. به بیان دیگر، محل سکونت در تهران، بر مفهوم امنیت و گونه‌های آن تاثیرگذارست.

جدول ۲: آزمون معنی داری ابعاد امنیت اجتماعی بر حسب منطقهٔ سکونت

		t	df	سطح معناداری	تفاوت میانه‌ها
میزان امنیت جانی	شمال جنوب	۱ /۸۹۴	۴۱۸	۰ /۰۵۹	۰ /۱۸۵
میزان امنیت مالی	شمال جنوب	-۷ /۷۰۲	۴۱۸	۰ /۰۰	-۰ /۵۰۴
میزان امنیت شغلی	شمال جنوب	۴ /۷۶۳	۴۱۸	۰ /۰۰	۰ /۳۴۲
میزان امنیت عاطفی	شمال جنوب	-۹ /۹۵۲	۴۱۸	۰ /۰۰	-۰ /۶۹۵
میزان امنیت اخلاقی	شمال جنوب	-۱ /۱۷۵	۴۱۸	۰ /۰۷۹	-۰ /۱۳۳

پس از تحلیل جداگانهٔ ابعاد گوناگون امنیت اجتماعی، لازم است نتیجه‌گیری کلی در مورد میزان امنیت اجتماعی در دو منطقه صورت گیرد. به این منظور شاخص کل[1] امنیت اجتماعی را ملاک قضاوت قرار می‌دهیم.

از بررسی درصدهای محاسبه شدهٔ جدول شمارهٔ ۳ استنباط می‌گردد که میزان امنیت اجتماعی خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال تهران بیشتر از منطقهٔ جنوب می‌باشد؛ چنان‌که از خانواده‌هایی که میزان امنیت اجتماعی را صفر ارزیابی نموده‌اند ۳۹/ ۶درصد متعلق به منطقهٔ شمال و ۸/۳درصد متعلق به منطقهٔ جنوب هستند. همچنین از خانواده‌هایی که میزان امنیت اجتماعی را زیاد برآورد کرده‌اند ۸/۸درصد در شمال و ۵/۷درصد در جنوب ساکن هستند.

1. Global Index

جدول ۳: میزان امنیت اجتماعی خانواده بر حسب منطقهٔ سکونت

امنیت اجتماعی / منطقه سکونت		شمال	جنوب	جمع
اصلاً	فراوانی درصد	۲۹ ۶ /۳۹	۳۵ ۸ /۳	۶۴ ۱۵ /۲
کم	فراوانی درصد	۷۶ ۱۸ /۱	۸۶ ۲۰ /۱۴	۱۶۲ ۳۸ /۵
متوسط	فراوانی درصد	۶ ۱۶ /۱۲	۶۵ ۱۵ /۴	۱۳۳ ۳۱ /۶
زیاد	فراوانی درصد	۳۷ ۸ /۸	۲۴ ۵ /۷	۶۱ ۱۴ /۵
جمع	فراوانی درصد	۲۱۰ ۵۰	۲۱۰ ۵۰	۴۲۰ ۱۰۰

همان‌گونه که در جدول شمارهٔ ۴ ملاحظه می‌گردد، میانگین امنیت اجتماعی محاسبه شده در منطقهٔ شمال ۲/۶۵۷ و در منطقه جنوب ۲/۲۵۲ می‌باشد. همچنین انحراف معیار در منطقهٔ شمال برابر ۰/۹۴۱ در مقابل ۰/۸۵۱ در جنوب است. بنابراین، پراکندگی یا ناهمگونی در منطقهٔ شمال بیشتر از منطقهٔ جنوب است؛ علی‌رغم آن‌که میانگین امنیت اجتماعی منطقهٔ شمال بیشتر از جنوب است.

جدول ۴: متوسط امنیت اجتماعی بر حسب منطقهٔ سکونت و آزمون معنی‌داری

		تعداد	میانگین	انحراف معیار	اشتباه استاندارد میانگین
امنیت اجتماعی	شمال	۲۱۰	۲ /۶۵۷	۰ /۹۴۱	۶ /۴۹۸ E-02
	جنوب	۲۱۰	۲ /۲۵۲	۰ /۸۵۱	۵ /۸۷۸ E-02

		t	df	سطح معناداری	تفاوت میانه‌ها
امنیت اجتماعی	شمال جنوب	-۴ /۶۲۰	۴۱۸	۰۰۰	-۰ /۴۰۴

جدول شمارهٔ ۴ تعیین معنی‌داری این تفاوت‌ها و روابط مشاهده را نیز نشان می‌دهد. با توجه به سطح معنی‌داری به‌دست آمده و درجهٔ آزادی ۴۱۸ می‌توان بیان داشت که بین میانگین امنیت اجتماعی خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال و جنوب تهران تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر میزان امنیت اجتماعی در منطقهٔ شمال بیشتر از جنوب است. البته باید در نظر داشت که متغیر سازه‌ایی مانند امنیت اجتماعی خانواده تنها از یک متغیر مستقل منطقهٔ سکونت تاثیر نمی‌پذیرد و متغیرهای مستقل دیگری نیز بر آن اثر گذار هستند، که در این مقاله مجال بحث در مورد آن‌ها نیست.

۷) بحث و نتیجه‌گیری

از آنجا که، خانواده از مهمترین نهادهای اجتماعی است و افراد پیش از ارتباط مستقیم با سایر گروه‌ها و سازمان‌های جامعه، پیوندهای مشترک و وابستگی به یکدیگر را در آن تجربه می‌کنند، برخورداری خانواده از امنیت اجتماعی اهمیت بسزایی خواهد داشت.

بر این اساس، در این مقاله به بررسی کم و کیف امنیت اجتماعی خانواده پرداخته شد و امنیت اجتماعی خانواده در پنج بُعد امنیت جانی، مالی، امنیت شغلی، عاطفی و امنیت اخلاقی بر حسب منطقهٔ سکونت بررسی شد، که جامعهٔ آماری را خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال و جنوب تهران تشکیل می‌داد.

در مجموع این نتیجه به دست آمد که میانگین امنیت جانی در منطقهٔ شمال بالاتر است، چرا که اَعمال خشونت آمیز در این مناطق کمتر رُخ می دهد و همچنین تعداد گروه‌های بزهکار ساکن در منطقه کمتر است. امنیت شغلی در منطقهٔ شمال از جنوب بیشتر است. این امر بیشتر معطوف به وضعیت تحصیلی و آموزشی خانواده‌های ساکن در منطقه است، به طوری که هرچه از مناطق محروم به سوی مناطق مرفه پیش می‌آئیم بر تعداد افراد باسواد که تصدی امور را به دست گیرند، افزوده می‌شود و همچنین تعداد افراد متمول که به حسب امکانات مالی دارای مشاغل آزاد مناسب باشند، بیشتر است.

امنیت مالی در منطقهٔ جنوب بالاتر است، چراکه خانواده به دلیل نداشتن مال و ثروت

کمتر در معرض سرقت قرار می‌گیرند. امنیت عاطفی نیز در منطقهٔ جنوب از شمال بالاتر به‌دست آمده است. این امر حکایت از غلبه روابط عاطفی بیشتر در روابط میان اعضای خانواده‌های ساکن در این مناطق دارد. بالعکس، در مناطق شهری جدید به دلیل غلبهٔ روابط حسابگرانه و عقلایی، روابط شخصی کمتر صبغهٔ عاطفی دارند. امنیت اخلاقی در دو منطقه تفاوت معناداری را نشان نداده است، یعنی بین منطقهٔ سکونت و میزان امنیت اخلاقی خانواده رابطهٔ معناداری وجود ندارد. در مجموع شاخص کلی امنیت اجتماعی نیز در منطقهٔ شمال بالاتر از جنوب می‌باشد.

به این ترتیب، می‌توان نتیجه‌گیری نمود که امنیت اجتماعی خانواده در سایهٔ بالا رفتن سطح کیفی زندگی خانوادگی فراهم می‌گردد. به این ترتیب، می‌توان برای امنیت اجتماعی قائل به ویژگی‌ها و خصایصی شد که امنیت اجتماعی خانواده نیز از آن مستثنی نیست.

الف) امنیت اجتماعی خصلت تفاضلی دارد یعنی از جامعه‌ای به جامعهٔ دیگر، از یک سازمان به سازمان دیگر، همچنین از یک خانواده به خانوادهٔ دیگر وضعیت امنیت اجتماعی متفاوت است؛ چنان‌که امنیت اجتماعی خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال با جنوب تفاوت می‌کند. این امر در مورد ابعاد امنیت اجتماعی نیز صادق است. خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال از امنیت مالی و امنیت عاطفی کمتری برخوردار بودند و خانواده‌های ساکن در منطقهٔ جنوب از امنیت جانی و امنیت شغلی پایین‌تری برخوردار بودند. به این ترتیب، مطالبات ایمنی از خانواده‌ای به خانواده دیگر تفاوت می‌کند و نمی‌توان نسخه‌ای یکسان برای بهره‌مندی از امنیت اجتماعی نوشت.

ب) امنیت اجتماعی خصلت شبکه‌ای دارد و قائم به واحد اجتماعی نیست؛ یعنی امنیت واحد اجتماعی به تنهایی توسط خود واحد اجتماعی تأمین و تضمین نمی‌گردد بلکه نیازمند مشارکت و همکاری تمام واحدهای جامعه است. به عبارت دیگر، مقابله با خطرات و آسیب‌ها اهتمام کلیهٔ ارگان‌های جامعه را می‌طلبد تا با همکاری یکدیگر بر آسیب‌ها فائق آمده و در جهت بهبود شرایط اقدام شود. در مورد خانواده، هر چقدر خانواده به اتکای خود مسائل ایمنی را رعایت نموده و اعضای خویش را محافظت نماید، باز هم نیازمند

شهری امن و شهروندانی ایمن می‌باشد، چنان‌که در این تحقیق، سکونت در منطقهٔ امن، امنیت بالاتری را برای خانواده رقم زده است.

علی‌رغم این خصلت، نقش خانواده را در ایجاد فرصت‌ها و بروز خطرات نباید نادیده گرفت. یعنی ویژگی‌های خانواده باعث می‌شود در معرض خطرات یا کسب فرصت‌های مشخصی قرار گیرد. امنیت جانی در خانواده‌های جوان کمتر از سایر خانواده به‌دست آمده است چون چنین خانواده‌هایی بیشتر در معرض زد و خورد، مزاحمت قرار دارند؛ یا در خانواده‌های پیر، امنیت اخلاقی بیشتر به‌دست آمده است چون در سن بالا، افراد بیشتر سعی دارند به اصول اخلاقی پای‌بند باشند.

ج) امنیت اجتماعی خصلت جمعی دارد؛ یعنی در پی تأمین امنیت برای جمع است. پس سطح تحلیل امنیت اجتماعی به سطح فرد تنزل پیدا نمی‌کند، چراکه امنیت اجتماعی به حفظ اشکال پیوستگی معطوف است که در داخل واحدهای اجتماعی و میان آنان جریان دارد. بنابراین، گرچه امنیت اجتماعی به ایمنی افراد نظر دارد، ولی این توجه به آن جهت است که اطمینان خاطر و آرامشی که در نتیجهٔ ایمنی کسانی که به آن‌ها دلبستگی داریم، یعنی امنیت اجتماعی تحقق گیرد، چنان‌که در یک خانواده پنج نفره اگر چهار نفر از امنیت جانی برخوردارند، نمی‌توان حکم به امنیت جانی خانواده داد. زیرا عدم برخورداری یک نفر از اعضای خانواده از امنیت، موجب هول و هراس بقیه یا همان ناامنی اجتماعی خواهد شد. طبق این تحقیق، پدر و مادر علی‌رغم داشتن شغل و موقعیت شغلی بالا، امنیت شغلی خانواده را متوسط یا کم ارزیابی نموده‌اند و دلیل آن، شغل نداشتن فرزندانشان و عدم تضمین شغل برای آنان بوده است.

د) امنیت اجتماعی خصلت ترکیبی دارد؛ یعنی با برخورداری از دو بُعد کمی و کیفی، امنیت اجتماعی فراهم می‌شود. در واقع، بُعد کمی به جسم واحد اجتماعی و بُعد کیفی به روح واحد اجتماعی توجه دارد. حال چون واحد اجتماعی برای زنده ماندن هم به جسم و هم به روح احتیاج دارد، باید در هر واحد اجتماعی هر دو بُعد تأمین شود. به‌طور مثال در خانواده نمی‌توان تنها به بُعد کمی توجه نمود و با حفظ جان و مال خانواده، امنیت

اجتماعی آنان را کافی شمرد، بلکه خانواده به لطف و محبت، اعتماد و صداقت و غیره که بُعد کیفی امنیت اجتماعی متولی آن است نیز احتیاج دارد. همان‌طور که دیدیم، خانواده‌های ساکن در منطقهٔ شمال که از بُعد کمی برخوردارند، آسودگی خیال نداشتند و نقصان بُعد کیفی آنان را دچار دغدغه و هراس نموده بود، یا خانواده‌های ساکن در جنوب که از بُعد کیفی بالاتری برخوردار بودند، دارای اطمینان خاطری نبودند، چراکه نقصان بُعد کمی امنیت آنان را دچار دلهره و نگرانی می‌نمود. به این جهت، تفاوت چشمگیری میان میزان امنیت اجتماعی خانواده‌های شمال و جنوب وجود نداشت.

منابع

References

- اعزازی، شهلا. (۱۳۸۰)، **جامعه‌شناسی خانواده با تاکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر**، تهران، روشنگران.
- بدار، لوک و دیگران. (۱۳۸۰)، **روان‌شناسی اجتماعی** (ترجمهٔ حمزه گنجی)، تهران، نشر ساوالان.
- بومن، جیمز اف. (۱۳۷۸)، **مفاهمه، ایدئولوژی و نظریه دموکراتیک**، مدرنیته و مدرنیسم، (ترجمه حسینعلی نوذری)، تهران، نقش جهان.
- تریف، تری و دیگران. (۱۳۸۱)، **مطالعات امنیت ملی** (ترجمهٔ اصغر افتخاری)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- توسلی، غلامعباس. (۱۳۷۵)، **جامعه‌شناسی کار و شغل**، تهران، سمت.
- چلبی، مسعود. (۱۳۷۵)، **جامعه‌شناسی نظم**، تهران، نی.
- خلیلی، رضا. (۱۳۸۱)، **مهاجرت نخبگان، پدیده‌ای اجتماعی یا موضوع امنیت ملی**، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره دوم.
- دیکنز، پیتر. (۱۳۷۷)، **جامعه‌شناسی شهری**، (ترجمهٔ حسین بهروان)، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- رفیع‌پور، فرامرز. (۱۳۷۸)، **آنومی یا آشفتگی اجتماعی، پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران**، تهران: انتشارات صدا وسیما، سروش.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۵)، **مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده**، تهران، سروش.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۹)، **ارتباطات انسانی و خانواده، تحقیق در شهر تهران**، تهران، سروش.
- ستوده، هدایت الله. (۱۳۸۱)، **آسیب‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی انحرافات**، تهران، آوای نور.
- شارون، جوئل. (۱۳۷۹)، **ده پرسش از دیدگاه جامعه‌شناسی** (ترجمهٔ منوچهر صبوری)، تهران، نشر نی.
- شیخاوندی، داور. (۱۳۷۹)، **جامعه‌شناسی انحرافات و مسائل جامعوی**، مشهد، نشر مرندیز.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۷)، **پیامدهای مدرنیته**، (ترجمهٔ محسن ثلاثی)، تهران، نشر مرکز.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۸)، **تحدد و تشخص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید** (ترجمهٔ ناصر موفقیان)، تهران، نشر نی.
- ماندل، رابرت. (۱۳۷۹)، **چهره متغیر امنیت ملی**، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

منابع References

- مک کین لاین و آردی ـ لیتل، آر. (۱۳۸۰)، **امنیت جهانی، رویکردها و نظریه‌ها**، (ترجمهٔ اصغر افتخاری)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ویلکن، پیتر. (۱۳۸۱)، **اقتصاد سیاسی ارتباطات جهانی و امنیت انسانی** (ترجمهٔ مرتضی بحرانی)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

- Denis, Szabo. & Micheline, Baril. (1977), **Environment Urban**, Montreal, Avril.
- Figueira, McDonough, Josefine. (2001) **Community Analysis and Praxis**, Brunner, Routledge.
- Harries. (1974), **The Geography of Crime and Jurtice**, New York, Mac Grow Hill.
- kaldma, Lina. (2001), Societal Security in Estonia, available at: www.crees.bham.ac.uk/research/eesrg/Kaldma.htm
- Newman. (1972), **Defensible Space; Crime Prevention through Urban Design**, New York, Macmillan Co.

صفحه سفید